

SANAYİ MAMULLERİNİN İHRACATININ GELİŞTİRİLMESİNDE FİYAT VE KALİTENİN ÖNEMİ

EKREM ÖZGEN*

Bir sanayi işletmesinin varlığı, o işletmenin bulunduğu ülkenin istikbali, gerek iç piyasada ve gerekse uluslararası pazarlarda güçlü sanayiciler ve onların sanayi mamulleri ile rekabet edebilme derecesine bağlı olup bunun için 5 ana faktörün gerçekleştirilebilmesi zorunludur. Bunlar,

Sanayi mamullerin,

1. Uygun Fiyat düzeyi,
2. Uygun Kalite düzeyi,
3. Kalitenin Güvenilir Kuruluşlarca Garantilenmesi,
4. Kısa Teslim Süresi ve Teslimatta Devamlılık,
5. Kullanma, Tamir, Bakım, Ayar ve Parça Değişebilirlik Kolaylığıdır.

Tüketici veya kullanıcı, daima, satınalacağı malda, alım gücüne uygun ve en düşük fiyat düzeyinde en yüksek kaliteyi arar.

1. Sanayi Mamulünün Uygun Fiyat Düzeyi :

Fiyat, bir malın para ile ölçülen değeridir.

Satılınacak malın fiyatı, müşterinin alım gücüne uygun bir seviyede olmalıdır.

* Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Fiyat Kalite ve Standartları Genel Müdürü.

Mamulün satış fiyatının düşük olması, maliyet unsurlarından herbirinin ayrı ayrı olarak düşük fiyat düzeyinde olması ile mümkündür.

Bu da, tesisin fizibil olmasına, ekonomik kapasitede kurulmasına ve bu kapasitede çalıştırılabilmesine, hammadde, yarı mamül ve mamül parçalar gibi, ana mamülün girdilerinin, enerjinin ve ambalaj malzemesinin, zamanında ve sürekli olarak dünya fiyat düzeyinde sağlanmasına bağlıdır.

Ancak, ithal edilen ve ana mamülün bünyesine giren hammadde, yarı mamül madde ve mamül madde gümrük vergilerinin, yerli hammadde kullanımını sağlamak gayesi ve düşüncesi ile, ana mamülün gümrük vergilerinden daha yüksek tutulması suretiyle ortaya çıkan gümrük çarpıklığının düzeltilmesi zorunludur.

İşçilik, mamül maliyetinin önemli bir unsurudur. Ancak, ülkemizde mamül maliyetindeki payı pek yüksek olmayan işçiliğin, aşırı derecede yükselmesi önlenmeli ve gelişmiş dünya ülkeleri arasındaki bu avantajımız korunmalıdır. Bu da ücret politikasının ve ücretlerin tesbitinde, ücretle produktivite ilişkisine verilecek öneme bağlı bulunmaktadır.

Genel İmal Giderleri ile Genel İdare Giderlerinden birim mamüle yansıtılacak payın yüksek olmaması gerekir. Tesisin ekonomik kapasitede kurulması bu sebeple büyük önem taşımaktadır.

Bilindiği üzere, ülkemizde, bilhassa planlı kalkınma dönemine geçişten sonra, sanayi mamüllerde arz-talep dengesinin sağlanamaması, tüketicinin bulunduğu malı satınalma zorunda bulunması, imalatçıda, ne imal edilirse kolayca satılabileceği ve kâr edilebileceği fikrinin yerleşmesine sebep olmuş, herhangi bir merciin tetkikine ve müsaadesine hukuksal herhangi bir zorunluluk olmadan ve herhangi bir fizibilite etüdüne dayanmadan, küçük ölçekli, imalat kapasitesi ekonomik büyüklükten uzak tesislerin kurulmasına ve böylece sağlıksız ve fakat büyük bir sanayileşmeğe geçilmiştir.

Yeni tesislerin kuruluşunda, tesislerin fizibilite etüdüne dayanmasına ve imalat kapasitesinin ekonomik büyüklükte olmasına çalışılmalı, ihracata dönük mamül imal edecek tesislerin kuruluşunda kullanılması ve ithal edilmesi zorunlu malzeme, tezgâh, teçhizat, araç, gereç ve tesislerin vergilerden muaf tutulması sağlanmalıdır.

Mevcut tesisler yeniden gözden geçirilmeli ve ekonomik kapasiteye erişecek şekilde tevsi edilmelidir.

Mamüllerimizin dünya piyasalarında tanınması ve aranmasına kadar, bu pazarları elde edebilmek ve yerleşebilmek amacıyla, ihracatta vergilerden muafiyet sınırları çok iyi tesbit edilmeli ve uygulanmalıdır.

Ayrıca, ihracat sigortası ile ilgili bir fon oluşturulmalı, ihracatçılar bu fondan yararlandırılmalıdır.

Sanayi mamullerinde, arz-talep dengesinin bulunmaması ve talebin lehine bozuk olması, yani tüketim > üretim olması halinde Tüketim = Üretim + İthalat bağıntısının gerçekleştirilmesi zorunludur.

Bu da, üretimle karşılanamayan Tüketim-Üretim farkının ithalatla karşılanması gereğini ortaya koymaktadır.

Bunun ise, ülkenin dışticaret dengesi ve döviz imkânları ile sınırlı olduğu açıktır.

Ülkenin döviz imkânları, ithalatı yapmağa yeterli seviyede ve buna elveriyorsa, haksız yere gümrük duvarları ile yerli sanayii koruyacağım düşüncesiyle, ithalatı pahalı ve zor duruma düşürmemek, Ortak Pazara giriş arefesinde imalatçıyı da, mamül maliyetini uygun bir düzeye indirme çabasına itmek ve buna yöneltmek, dış pazarlarda güçlü sanayilerle rekabete hazır duruma getirmek zorunlu hale gelmiştir.

Gerçi, Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu ile Yatırımlarda Yerli Mamüllerin Kullanılması Hakkındaki Yönetmelik, devlete, bu hususta bir takım görevler yüklemiştir. Bunlara göre, yerli imal edilememesi, yerli imal edilmesine rağmen tüketimi karşılayacak kapasitede olmaması, kalite veya fiyatının ithal malı düzeyinden çok uzak olması, teslimatın uzun zamana ihtiyaç göstermesi ve müşterinin beklemesinde ülke ekonomisi çıkarlarına aykırı olması hallerinden biri mevcutsa, o malın ithaline müsaade edilebilmektedir.

Bu çalışmaların titizlikle yürütülmesine devam olunmasında zorunluluk vardır.

Sanayi mamüllerinin satış fiyatının düşük tutulması, imalatçıda, birim mamülde büyük oranlarda kâr sağlamak yerine toplam satıstan ve sürümden kazanma fikrinin ve prensibinin yerleşmesi önem kazanmaktadır.

Yerli mamül fiyatının belli limitleri aşması ve çok yüksek olması halinde, ithaline müsaade edilebileceği hükmünün mevzuatta yer alması, sanayici tarafından hiçbir zaman gözden uzak tutulmamalı, mamül fiyat tesbitlerinde buna göre titiz davranılmalıdır.

2. Sanayi Mamulünün Kalite Düzeyi :

Sanayi mamullerinin kalite düzeyine geçmeden önce, sanayi mamulü, kalite ve kalite kontrollerinin tariflerini yapalım.

Sanayi Mamulü, Sanayi Tesisî ve Sanayici :

Menşei, hayvansal, bitkisel veya madensel olan bir maddenin şeklinin, fiziksel veya kimyasal özelliğinin, makina veya sadece el-emeği ile kısmen veya tamamen değiştirilmesi suretiyle elde edilen yeni maddeye Sanayi Mamulü, bu işlemin yapıldığı işletmeye Sanayi Tesisî ve bu tesisin sahibine de Sanayici denir.

Bir Madde veya Mamulün Kalitesi :

Bir madde veya mamulün kalitesi, o madde veya mamulün, ekonomik ömrü içinde, kendisinden istenen ve beklenen fonksiyonları gereken şekilde yerine getirebilmesi, kullanıcının ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve isteklerine cevap verebilmesi için, taşıması gereken özelliklerin tümüdür.

Kalite Kontrolü :

Bir madde veya mamulün kalite kontrolü, bu madde veya mamulde aranan ve bulunması gereken özellikler ile bulunan özelliklerinin, toleransları dahilinde, birbirine yakınlık derecesinin tesbiti amacıyla yapılan bir çalışmadır.

Konuşmalarımızın başında, müşterinin bir mamulde, ikinci olarak arayacağı hususun, o mamulün kalite düzeyi olacağını vurgulamıştık. Ancak, ülkemiz gibi, bilhassa arz-talep dengesinin sağlanamadığı, imalatçısının tekel durumunda olduğu, ne imal edilirse kolayca satılabileceği; ve kâr sağlanabileceği fikrinin yoğunluk kazandığı. tüketicinin, kalite ve kalite kontrol konularında teşkilatlanamadığı bilinçlenemediği, ne bulursa satınalmak durumunda ve zorunda olduğu ülkelerde, mamulün kalitesi bir problem teşkil etmemekte ve düşünülmemektedir. Bu sebeple, gelişmekte olan ülkelerde, devlet, yasa koyucu, onun uygulayıcısı ve en büyük tüketici olarak, tüketicinin sağlığını, mal ve can güvenliğini, ekonomik menfaatlerini korumak,

imalatçıyı kalite düzeyi yüksek imalata ve ihracata yöneltmek gayesiyle nihai mamülün kalite denetimi görevini yüklenmiş bulunmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde dahi, mamülün müşteri tarafından satınalma aşamasında, bizzat müşteri tarafından kalite düzeyinin tesbitine imkân bulunmamaktadır. Ancak müşteri, o anda, duyuşsal incelemelere dayanan, laboratuvar muayene ve deneyleri sonucunda anlaşılabilir fiziksel, kimyasal veya biyolojik özelliklerinin dışında kalan, özellikleri tesbit edebilir veya tüketiciyi koruma dernekleri tarafından daha önce özellikleri tesbit edilip yayınlanan bültenlerin vermiş olduğu bilgi ve güvenceye dayanarak mamüller için tercihini kullanma imkânına sahip bulunabilir.

Kalite Kontrolünün Gayesi ve Önemi :

Sanayi mamullerinin kalite kontrolünün gayesi, tüketicinin sağlığının, mal ve can güvenliğinin korunması, imalatçının, yüksek kaliteli imalata ve ihracata yönlendirilmesidir.

Sınai mamullerin kalite kontrolünün önemi ile bunun yapılması sonucunda sağlanacak faydalar şöylece sıralanabilir :

a) Mamülün kalite düzeyinin yükselmesi ve imalatın üniform hale gelmesi,

b) Kusurlu madde veya mamül ve bunların iadeleri, iş gücü kayıpları, işe yaramayan hurda, kayıp ve artıkların azalması,

c) Bozuk veya kusurlu olarak iade edilenlerin yerine yenilerinin verilmesi veya düzeltme, tamir ve ayar masraflarının asgari düzeye inmesi neticesinde, maliyetin yükselmesinin önlenmesi,

d) İmalattan piyasaya intikal eden kusurlu parçalar veya dizaynı hatalı cihazlar sebebiyle bir çok insanın hayatını kaybetmekten, sakatlanmaktan veya en azından yaralanmaktan kurtarılması, ölenlerin veya sakat kalanların toplum yaşantısı üzerindeki büyük olan etkilerinin bu suretle ortadan kaldırılması,

e) Kullanıcı veya tüketicinin, ucuzluğunun tesiri altında kalacak, kalite düzeyi düşük madde veya mamülleri satınalması önlenmiş, menfaatleri gözetilmiş ve korunmuş olması, kalite düzeyi yüksek imalat yapan sanayicinin korunması,

f) Sanayi mamullerinin, henüz ekonomik ömürlerini doldurmadan, kendilerinden istenilen şekilde yararlanılamayacak veya kullanılamayacak hale gelmesinin ve atılmasının, dolayısıyla milli servetin gereksiz yere harcanmasının önlenmesi,

g) Kısa zamanda bozulan ve kullanılamayacak hale gelen mamüller ortadan kalkacağından, mamüllerin yerine yenisinin ikamesi için tesisin fazla çalıştırılmaması, imalat kapasitesinin ve imalatın arttırılmasına gerek olmaması ve bunun sonucu olarak gerekenden çok ham madde, yarı mamül ve mamül madde, enerji ve insan gücü, kullanımı ve zaman kaybının önlenmesi veya azaltılmış olması,

h) Kalitesi yüksek mal, eğer imalatta kullanılan tezgâh, teçhizat, araç, gereç veya bir tesis ise bunların sık sık onarımı, bakımı, yenilenmesi ve ayarlanmasının gerekmemesi ve işletmenin sürekli, prodüktif çalışması neticesinde, imalat kapasitesinin yükselmesi, mamül maliyetinin artmaması, taleplerin zamanında karşılanması, satış pazarlarının genişlemesi ve rasyonel iş programlarının hazırlanması,

i) Yüksek kaliteli mamül sebebi ile, tüketicinin verli mamule olan güvercesinin artması, gereksiz yere mal ithal edilmemesi, basit imalatlar için, yabancı firmalarla lisans, Know-How, patent veya marka anlaşmasının yapılmasına ihtiyaç duyulmaması sonucunda ülkeyi kâr transferi ve döviz kaybından kurtarması,

k) Mamullere, dış pazarlarda, rekabet gücü kazandırılması, dış ticaret dengesini sağlayacak döviz gelirinin arttırılması, sağlanmış olacaktır.

Kalite Kontrol Aşamaları :

Sanayi mamüllerinin kalite kontrolünü üç ana aşamada inceleyebiliriz.

Bunlar,

- a) İç Piyasada Kalite Kontrolü
- b) İhracatta Kalite Kontrolü
- c) İthalatta Kalite Kontrolü

Konunuz olan İhracatta Kalite Kontrolüne geçmeden önce, bununla yakından ilgisi bulunan İç Piyasada Kalite Kontrolünden başlayalım.

İç Piyasada Kalite Kontrolü çalışmalarını üç ana bölüme ayırabiliriz,

a1) Sanayici Tarafından Yapılan Kalite Kontrolleri

Sanayici tarafından yapılan ve imal edilecek mamülde istenilen kalite düzeyinin gerçekleştirilmesine uygun tesisin teknik düzeyinin planlanması, projelendirilmesi ve kurulması aşamasında başlayıp, ham, yarı mamül ve mamül parçaların tesise girişinde, imalat, bitmiş mamül, satış ve sonrası aşamalarında devam eden entegre bir kalite kontrol çalışmasıdır.

a2) Tüketici tarafından yapılan Kalite Kontrolleri

Tüketicilerin, ihtiyaç duydukları mamülü satınalmaları esnasında, bu kontrolleri yapabilmeleri için, kalite ve kalite kontrol konularında teşkilatlanması, eğitilmesi, kalite spesifikasyonlarını bilmesi ve bilinçlenmesi gereklidir.

Tüketici, satınaldığı mamülde bulunması ve cranması gerekli olan özellikleri çok iyi bilmeli, imalatçıyı, nasıl ve ne şekilde imal ederse etsin her mamülünü, hiçbir güçlükle karşılaşmadan rahatlıkla satabileceği ve kâr sağlayabileceği fikrinin geçerliliğini artık kaybetmişine inandırmalı, kalite düzeyi yüksek mamülü imale zorlamalıdır.

a3) Devletçe Yapılan Kalite Kontrolleri

Kalite ve kalite kontrol konularında, bilinçlenmemiş ve bulduğu malı satınalmak zorunda tüketicisi; ekonomik kapasitenin altında ve imal edeceği mamülün kalite düzeyi düşünülmeden ve buna göre teknoloji seçimine gidilmeden kurulmuş tesise sahip ve ne imal edilirse rahatlıkla satılabileceği ve de kâr edebileceği bilincindeki sanayicileri olan ve sanayi mamüllerde arz-talep dengesinin henüz kurulamamış ülkemizde, hem tüketiciyi korumak ve hemde imalatçıyı kalite düzeyi yüksek imalata ve ihracata yönlendirmek, haksız rekabetten korumak amacıyla, yasa koyucu, onun uygulayıcısı en büyük tüketici olan devletin, tarafsız bir organ olarak, denetimde devreye girmesi zorunlu hale gelmiştir.

Bu sebeple devlet, bitmiş mamülün denetimini yapmakta, spesifikasyonlarına uygun imalat yapmayanlar için gerekli yasal işlemlere başvurmaktadır.

Bir mamülün kalite düzeyi, imalatına esas olacak teknik spesifikasyonlarla belirlenir.

Kalite düzeyinin belirlenmesi, kalite kontrol çalışmalarının etkin, yaygın ve bilimsel olarak yapılabilmesi için, dayanak olarak kullanılacak teknik dökümanların hazırlanması ve bulunması mecburiyetini ortaya koymaktadır ki bu dayanaklar, genellikle, o madde veya mamül için hazırlanmış olan teknik spesifikasyonlar ile standartlar olmaktadır.

Mamullerini ihracata yöneltmek isteyen ülkeler, mal ve hizmet akışını hızlandırmak, bunları engelleyen güçlükleri ortadan kaldırmak için, bağlantı kuracakları ülkelerin uyguladıkları ulusal veya uluslararası standartları çok iyi bilmek durumunda ve zorundadırlar.

Bu sebeple, ulusal standartlarımızın, ülke çapında birliği ve bir örnekliliği sağlayacak ve uluslararası standartlara mümkün mertebe yakın olacak nitelikleri taşıması gerekecektir. Ancak, genellikle, bütün dünyada uygulanabilecek ortak bazlara oturtulmuş standartlara ulaşabilme imkanı bulunmamaktadır.

Zira, ulusal standartların hazırlanmasında, ülkelerin ekonomik ve sosyal yapıları, endüstri düzeyleri, örf ve adetleri önemli rol oynamaktadır.

Uluslararası standartların kişiler, kuruluşlar ve ülkeler arasında, bilimsel, teknik ve teknolojik gelişmelerin aktarılmasında, ekonomik, sanayi teknik ve bilimsel bağların kurulmasında, mal ve hizmet alış-verişinde önemli rolleri vardır. O halde, uluslararası standardlaştırma kuruluşlarında, ülkeyi temsil etmek ve bu kuruluşlarca hazırlanacak standartların, ülkemizin şartlarına ve menfaatlerine aykırı olabilecek hususları kapsamamasını önlemek büyük önem arz etmektedir.

3. Kalitenin Güvenilir Kuruluşlarca Garantilenmesi :

Günümüzde, bir madde veya mamülün kalitesinin, imalatçıları tarafından, kullanıcı veya tüketicilere, güvenilir ve tarafsız kuruluşlarca verilmiş bazı belgelerle garantilenmesi önem kazanmıştır.

Belgelerle kalitesi garantilenmiş bir madde veya mamüle karşı duyulacak güvenin artması, bu madde veya mamülün tercihinin artmasını sağlayacağı açıktır. Bu da, tesislerin, mamüllerinin ve bu tesis ve mamüllere kalite düzeyi ile ilgili belgeleri verebilecek kuruluşların, tarafsız ve güvenilir kuruluşlarca belgelendirilmesi gereğini ortaya koyacaktır.

Hızlı bir gelişme içinde olan dünya ticaretinde, uluslararası standardlaştırma kuruluşlarına büyük görevler düşmüş, alış-veriş münasebetleri bulunan ülkeler arasında dar boğazları teşkil eden bir çok engeller ortadan kaldırılmış, nisbeten ortak bazlara oturtulmuş standartlar hazırlanmıştır.

İmalatçı ülkelerin mamullerinin imalatına esas olan teknik spesifikasyonların veya standartların, müşteri ülkesinin şartları gözönünde bulundurulmayarak, ulusal düzeyde ve yerel ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde hazırlanmış olması, diğer ülke müşterilerince kabul edilmesini güçleştirir.

Uluslararası standartlara uygun imalat yapabilecek tesislerin kurulması, imalatında bu standartların kullanılması, mamülilerin inandırıcı ve güvenilir olmasını sağlar. Aksi takdirde, müşteri güvenilir bir kuruluştan kalite garantisini ister.

O halde, gerek iç piyasada ve gerekse uluslararası pazarlarda rekabet edebilmek için, mamüllerin kalitesini garantileyebilecek, güvenilir, tarafsız kuruluşlara ihtiyaç vardır.

4 Kısa Teslim Süresi ve Teslimatta Süreklilik :

Müşteri, işinin gereği ve zorunlu olarak, satınalacağı mamülün kendisine, sürekli olarak zamanında veya mümkünse daha erken teslimini arzu eder. Bunun için, tesisin imalat kapasitesinin, hem yurt içi ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve hem de ihrac imkânlarını sağlayabilecek düzeyde olmasına ve mamülün yükleme, boşaltma ve nakliye imkânlarına bağlıdır.

Ayrıca, uluslararası ticari ilişkilerde bulunabilmek, sanayi mamullerinin ihracatını geliştirmek ve bu ihracatın devamlılığını sağlamak için, ulaşım ve geniş haberleşme imkânlarına sahip olmalı ve en uygun haberleşme aracı kullanılmalıdır.

Teslimatta gecikmelerin olması, müşterinin işlerinin aksamasına ve birtakım zararların meydana gelmesine, satıcıya karşı beslenen güven duygusunun zayıflamasına veya tamamen yok olmasına sebep olur.

İmalatçı müşterisi ve pazarından ülkesi de döviz gelirinden mahrum olur.

5. Kullanma, Tamir, Bakım, Ayar ve Parça

Değişebilirlik Kolaylığı

Müşteri, satınalacağı mamülün, o mamülün ekonomik ömrü içinde, kullanma, tamir, bakım, ayar yapabilecek veya yaptırabilecek, parça değiştirecek veya değiştirebilecek kolaylığı sağlayacak bir yapıda olmasını tercih eder.

İmalatçı, bunu, hazırlayacağı mamülün uygun dizaynı ve kullanma, tamir, bakım ve ayar katalogları ve servisleri ile müşterisine sürekli olarak sağlamalıdır.

NOT : II. Oturumda «İhracatta Teşkilâtlandırma» konulu bir tebliğ sunan sayın Mehmet Kocabaş'ın tebliğ metni zamanında elimize geçmediğinden ve matbaaya yetiştirilemediğinden dergide yer alamamıştır.